

tido, gracioso, afinado, aviado» (PzCabr.); o l'«estic *trempada* i ben forta» d'aquella mallorquinassa de qui ens parla *L'Ignorància* (n.º 12, 1880).

Acabem, datant i localitzant, algunes accs. destacades, del verb tr.: la ploma d'oca o d'ocell usada per escriure s'havia de tallar o afinar; i així, quan es disposa a escriure una acta, «lo notari *tempra* la ploma e demana tinta ---», StVicentF (*Quar.*, 261.14). Figuradament s'aplica ja a allò que, recordant-nos del *stylos* o estilet d'escriure entallant tabelles, anomenem el bon estil. També del qui sabia fer-ho, i tenir-ne, amb ploma, s'ha dit que tenia «ploma molt ben *trempada*», Turmeda (*Cobles*, 94d). «Pelar les plumes: deplumare pennas; *temprar* la pluma: aptare, apparare pennam; escapsar la pluma: rescindere caput pennae --- ygualar les dos puntes ---, *temprar* la pluma per caplletrar: aptare pennam in latum mucronem; lo *tempre*: mucro, acies», OPou (*ThPu.*, 181), segons l'autèntica i principes ed. de 1575 (recordem que *AlcM* en cita eds. més tardanes).

En el subst., en lloc de *tempre* ha dominat la variant *trempe*, que en mancar de *-e* seria bona prova de tenir data molt antiga la transposició de la *-r*. (que de fet ja hem vist en textos del S. XIV i àdhuc XIII), i no és impossible que en tingui molta (per més que la manca de documentació sembli desmentir-ho), car és sabut el tort de tots els lexicògrafs de no reparar més que en les formes i mots anòmals segons el standard modern.

'Afinar harmònicament un instrument musical': «rum-rum, lo Agustí a *trempar*, així també lo Sr. comte de Montagut i lo Jeroniet, les violes, los demás los violins i los demás instruments de vent; i tothom a punt --- a la obra», B. de Maldà (*Coll. B. V.*, 212). És dita proverbial mall. «l'orga està ben *trempat*: estar alegre un 'la guitarra está bien templada'» (*DFgra.*, 605a). «S'aplegaven *escaraders* i *escaraderes* ab l'altra gent de la possessió i armaven un ball: sempre n'hi havia qualcun que sabia reparar qualche mica la guitarra: ja li posaven les mans demunt, *trempava* una mica i --- sona qui te sona ---» (Llucmajor, *BDLC* XIV, 207).

Eivissa «*trempa*: aviar, afinar». A les costes de Llevant «*trempar* la vela», m'explicaven a StPolM, consisteix a apartar el car de la roda de proa i posar la vela travessera a la direcció de la vela: es fa quan hi ha vent en popa» (1936); «vàrem arribar --- amb es peix cuit i sa roba muiada --- —Sardines... sardina de Blanes! Ansies, noes, que --- pica ---. Jo cop de pesigar-la --- —Jo entenia es negoci, beneita des cabàs: segons es vent s'han de *trempar* ses veles. —Què havies de sebre tu ---», Ruyra (*Veilles d'estiu*, O. C., 164b8f.).

DERIV.: El postverbal, avui en la llengua viva és *trempe* pertot en el llenguatge viu i comú [Belv.]: «*trempe*: punt que es dóna als metalls; *trempe de la plóma*» (declarant *trempa* id., i *estar de trempe* 'estar trempat' antiquats). «Sant Guillem s'està dintre, - pregant a Déu / --- / Trau lo cap a la porta - tantost lo sent: / —Oh comte Tallafarro! - no us atureu, / que 'ls sarrahins saquejan - Elna y Ceret; / mes veus aquí

una espasa - que és de bon *trempe*: / de Castelló en lo siti - la duya Otger; / Otger moria en braços - d'un avi meu: / que de l'espasa féu-li - gentil present / --- / —No la doneu —li deya— - sinó a un guerrer / que talli 'l ferro verge - com brots de cep / ---», *Canigó* v, 16.

La forma *tempre* fou certament la dominant o general en la llengua antiga i tradicionalista: L'hem vista ja en JRoig, i era usual des del S. XIV almenys: «ela esperà una saó q' él era en bon *trempe*», Reixac (*Q.*, 164.9) vertint la frase del model francès «qu'il estoit liez et joianz e qu'il estoit bien de lui», encara que no puguem assegurar que no hi hagi en la duplicació de la *r* una mera grafia descurada, és probable que a l'escriba li venia a la ploma la variant popular, si bé tot seguit es reprengué escrivint el *-pre* del ms. primer i no rectificant la pronúncia vulgar amb què havia començat *trempe* (o qui sap àdhuc si *trempe*). En tot cas *trempe* restà en ús tradicional: V-ne diverses cites en *AlcM*.

Encara avui diuen *trempe* per 'amaniment' a la pagesia de Menorca, com a masculí, segons Camps Merc. (*BDLC* IX, 161): Altres esferes conservadores del vell ús i bo, mantingueren llarg temps la forma prístina, en la fraseologia més popular com feia encara el gran vigatà, segons ens consta per una carta del seu devot col·laborador i amic: AmVives, en una lletra de felicitació onomàstica a la meua mare acabava «per dir-ho amb una frase d'En Verdager: 'li desigte, un bon sant i un bon *tempre*'» (5-iv-1923).² Però en la forma més vulgar metatitzada, el mot sonava com un femení en *-a* en els parlars orientals: i així el *DTO*. admet el 1670 «*trempe* de ploma: crena, fissura calami» i com a femení ho consignen encara Belv. i Lab., si bé declarant-ho antiquat en benefici de *trempe*.

A Mallorca (almenys la pagesia) n'ha fet verament un femení amb el matís de 'truc d'eixerit', 'passada hàbil': una vella casamentera es promet «compondrem sa *trempe*», en el setmanari sacristanesc d'AMAlcover (*L'Aurora*); el qual, quan va provar de posar de punta els dos grans mestres mallorquins, acusava l'un de «tan trancós que sabé destronar Mn. M. Costa i Llobera de Príncep de les Lletres Mallorquines, fent-s'hi proclamar ell, sense que el destronat se temés de la *trempe*» (*BDLC* XIII, 1924, 224) (crec que no podia perdonar a Alcover allò d'«Alcover el malo» que li deien a ell, tot picant-se l'ullet, els seus «protectors desinteressats», a les esferes àuliques i cuarterleres). Però a Mallorca també s'usa com a masculí, almenys tractant-se de l'acer: «sa virtut --- lo mateix qu'es cer, que a forsa de martellades y — foch y aygo freda, pren un *trempe* que no hi ha res tan fort ---», AMAlcover *Contarelles*, 127.10f.

Temperació [Lab.]. *Temprador* o *trempador* [Belvitges], i vulgarment els valencians *templador*, com en la dita «feha el sort u orelles de *templador*, com dién els vells de la terra» (MGadea, *T. del Xè* I, 146), car si els cònsols de S. P. Q. R. tenien dret a no escoltar, també tenen la seva respectada prosopopeia els savis músics populars, el majestuós atansar-se del don-